

โปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามสำหรับเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

The Islamic Learning Program for the Development of Muslim Risk Youth Behaviors in Three Southern Border Provinces of Thailand

อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง¹, เกษตรชัย และหีม²
Abdullah Chelong¹, Kasetchai Leaheem²

Received: 9 March 2020

Revised: 27 April 2020

Accepted: 5 May 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามสำหรับเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิธีการสนทนากลุ่ม โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 15 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำเยาวชนมุสลิม จำนวน 5 คน 2) กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 5 คน และ 3) กลุ่มผู้นำศาสนา จำนวน 5 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย คือ สร้างข้อสรุปจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า โปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 5 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมปฐมบทและความคุ้นเคย 2) กิจกรรมมาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตน 3) กิจกรรมอิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี 4) กิจกรรมส่งเสริมการละหมาด: เสาหลักของมุสลิม และ 5) กิจกรรมเรียนรู้กิจวัตรของท่านศาสดามูฮัมหมัด

คำสำคัญ: โปรแกรมกิจกรรม, การเรียนรู้อิสลาม, สามจังหวัดชายแดนภาคใต้, เยาวชนมุสลิม

¹ ปร.ด. (พัฒนามนุษย์และสังคม), นักวิชาการอุดมศึกษา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² รองศาสตราจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹ Ph.D. (Human and Social Development), Educator, Faculty of Science and Technology, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand

² Assoc. Prof., Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hatyai Campus, Thailand

Abstract

The purpose of this study was to investigate the Islamic learning program for the development of Muslim youth risk behaviors in the three southern border provinces using qualitative research methodology. The data collection was document analysis and three focus group discussions, a total of 15 participants, consisting of 1) 5 Muslim youth leaders, 2) 5 academicians, and 3) 3 religious leaders. Inductive analysis was used to summarize the synthesis of documents, while descriptive analysis was used describe the results of focus group discussion.

The research found ; that Islamic learning programs that affect Islamic behaviors of Muslim youth in the three southern border provinces consist of 5 activities ; 1) introductory and familiarity 2) review of undesirable behaviors in Islam. 3) Islam and life's basis, 4) pillars of Islam, prayer promotion, and 5) learning path of the Prophet Muhammad.

Keywords: Activity Program, Islamic Learning, Three Southern Border Provinces, Muslim Youth

บทนำ

สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มนุษย์ต้องมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (Human Value) ในโลกที่ซับซ้อนและสับสน สิ่งสำคัญที่ทำให้มนุษย์อยู่รอดคือ การมีคุณธรรมประจำใจ การชื่นชมศรัทธาความดี ความงาม และความจริง (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2562) จากผลความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้โลกมีการเปลี่ยนแปลง ผู้คนสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ผ่านวิชาการสมัยใหม่และสามารถเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี กระทั่งนำไปสู่การประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อการอยู่รอด (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2562 ; มนทกานต์ รอดคล้าย, ม.ป.ป.) ในขณะเดียวกันสภาพการณ์ของเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะด้านการศึกษา และทักษะการดำรงชีวิต ที่ต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นดี สุข ทั้งนี้เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาคนและ

สังคมของประเทศ ให้มีคุณภาพ (South deep outlook, 2560) ในขณะที่ สุมาวดี พวงจันทร์, (2559) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษ พบว่า การเรียนรู้หรือการศึกษาต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ต้องมีวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการศึกษา ทั้งอาชีวนและนานาชาติ และดำเนินตามแนวทางพระราชดำริเพื่อสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน ไม่พร้อมต่อการการเปลี่ยนแปลง การแสดงออกทางความคิดเชิงสร้างสรรค์ตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงของโลกได้ สำหรับแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาหนี้ อิสลามได้ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจในบทเรียนแห่งอิสลามส่งเสริมให้เยาวชนที่หลงผิดและมีพฤติกรรมที่ขัดต่อหลักแห่งอิสลามนั้นให้มีพฤติกรรมตามแนวทางที่ศาสนาอิสลามกำหนดได้ ดังผลการศึกษาที่พบว่า วัยรุ่นมุสลิมที่มีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาดีมีแนวโน้มที่จะประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนา ทั้งการปฏิบัติตนเป็นป่าวที่ดีของพระองค์

อัลลอฮ์ (ซบ.) การละหมาด การถือศีลอด ซึ่งจะช่วยให้อัลฮะดีนมุสลิมมีความอดทนอดกลั้นจากอารมณ์ใฝ่ต่ำอีกด้วย นอกจากนี้เยาวชนมุสลิมจะต้องสร้างจิตลักษณะที่สูงขึ้น คือ การต่อสู้ของมนุษย์จากอารมณ์ใฝ่ต่ำ และมารร้าย เพื่อให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาทางด้านพฤติกรรม มีแรงบันดาลใจเพื่อต่อสู้ในการทำความดี จึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ (อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง, 2558) ในขณะที่เดียวกันชุมชนมุสลิมยังไม่มีเครื่องมือมาตรฐานที่ใช้ในการจัดกิจกรรม และประเมินพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่เยาวชนมุสลิมอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่เยาวชนมุสลิมนั้นยังขาดระบบและวิธีการที่เป็นหลักวิชาการ ซึ่งกระบวนการขับเคลื่อนการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมนั้น ต้องมีรูปแบบและขั้นตอนอย่างชัดเจน มีวิธีการมีกิจกรรม และเครื่องมือที่สามารถปฏิบัติได้โดยผู้นำมุสลิมและผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นบุคคลหลักในการดำเนินงาน และประสานงานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ อย่างใกล้ชิด (เกษตรชัย และหิม, 2560) ซึ่งกระบวนการขับเคลื่อนการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่เยาวชนมุสลิมดังกล่าวนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อปฏิรูปสังคมไทยกล่าวคือ การที่นำพาประเทศไปสู่สังคมที่มีคุณธรรมนั้น ชุมชนเองนั้นต้องสร้างความชื่นชมในความดีความงามและความจริง มีกระบวนการพัฒนาคุณธรรมอย่างเป็นระบบขั้นตอน จะนำไปสู่สังคมที่มีคุณธรรมซึ่งสังคมที่มีคุณธรรมเหมือนเป็นเกราะกำบังมีธรรมะก็เหมือนมีเกราะกำบังตัวเองไม่ให้ถูกทำร้ายได้ (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2555)

จากความสำคัญดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนมุสลิมมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และถือเป็นการศึกษาที่จะนำไป

สู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของเยาวชนมุสลิมบนพื้นฐานหลักการอิสลาม ซึ่งเป็นความท้าทายในการวิจัย นำไปสู่นวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีผู้คนในพื้นที่เข้ามามีบทบาทร่วมกันในการศึกษา บนพื้นฐานการนำพระบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอาน และน่าวาจาของท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) รวมไปถึงการนำทฤษฎีทางด้านพัฒนามนุษย์และสังคม มาสังเคราะห์ให้ได้รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนมุสลิมที่สอดคล้องต่อความต้องการ โดยเฉพาะการนำทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) มาบูรณาการกับกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเน้นความสำคัญใน 3 เรื่องหลัก คือ 1) การเรียนรู้ควรได้รับการส่งเสริมให้ใช้ปัญญาตามที่ถนัด เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ 2) ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ควรใช้รูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับปัญญาที่มีอยู่หลายด้าน 3) ในกระบวนการเรียนรู้ ควรวัดจากเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถครอบคลุมปัญญา ทั้งนี้การประยุกต์ทฤษฎีพหุปัญญากับรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนมุสลิมนั้นจึงให้ความสำคัญกับด้านภาษา ด้านตรรกศาสตร์ ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านการเข้าใจตนเอง ซึ่งทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นคือข้อเสนอของ ศาสตราจารย์ฮาวาร์ด การ์ดเนอร์ นักจิตวิทยา มหาวิทยาลัยฮาวาร์ด เป็นผู้หนึ่งที่อธิบายให้เห็นถึงความสามารถที่หลากหลายของมนุษย์และมนุษย์ก็สามารถเรียนรู้ได้ถ้าสามารถนำข้อเสนอดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในรูปแบบการเรียนรู้ (ทวิศักดิ์ สิริวิรัตน์เรขา, ม.ป.ป.) จากความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญต่อการสร้างเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่าน

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จึงได้ศึกษาโปรแกรม การเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถี อิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำไปเป็นแนวทาง สำคัญในการพัฒนาเยาวชนมุสลิมให้ประพฤติ ปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมในอิสลามต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้ อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของ เยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัด ชายแดนภาคใต้

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

1. เยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยง หมายถึง ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม มีอายุระหว่าง 15-25 ปี อาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของ ประเทศไทย ที่มีพฤติกรรมไม่สอดคล้องตามวิถี อิสลามในด้านการปฏิบัติศาสนกิจ เช่น ไม่ละหมาด ไม่ถือศีลอด ไม่บริจาคทาน ไม่ศึกษาอัลกุรอาน ติดยาเสพติด การแต่งกายที่ผิดหลักอิสลาม (เกษตรชัย และหีม, 2560)

2. การเรียนรู้อิสลาม หมายถึง โปรแกรม ค่าอบรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรม ตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้น ที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ถูกพัฒนาขึ้นจากการ ศึกษาวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัย เชิงคุณภาพ โดยวิธีการการรวบรวมข้อมูลที่ หลากหลายประกอบด้วย การสังเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) จากบทบัญญัติในคัมภีร์ อัลกุรอาน ตัวย่อของของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ช.ล.) และวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เฉพาะ

เจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูง ให้การสนทนากลุ่มเกิดแนวคิด และแสดงประเด็น หรือแนวทางการสนทนาอย่างละเอียดลึกซึ้ง กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนา เยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 15 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำเยาวชนมุสลิม จำนวน 5 คน 2) กลุ่ม นักวิชาการ จำนวน 5 คน และ 3) กลุ่มผู้นำ ศาสนา จำนวน 5 คน ดำเนินการสนทนากลุ่ม ณ อุทยานการเรียนรู้ยะลา จังหวัดยะลา ทำการ วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Inductive analysis) คือ สร้างข้อสรุปจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นจากการ สนทนากลุ่ม การสังเคราะห์เอกสาร และนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนา วิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยมีการ ตรวจสอบข้อมูลดังนี้

เพื่อยืนยันความเหมาะสมของโปรแกรม กิจกรรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรม ตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตรวจสอบและยืนยัน ความเหมาะสมของโปรแกรมกิจกรรม โดยให้ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอิสลามศึกษา จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบโดยการสังเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้อง กับขอบเขตในการศึกษา และนำมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยกำหนดวิธีการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ ข้อมูลโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการยื่นเอกสารสำคัญ เสนอศูนย์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์สาขา สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ เพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรม การวิจัยในมนุษย์ โดยคณะกรรมการจริยธรรมการ วิจัยในมนุษย์ รหัสโครงการที่ 2017 PSU-St-007 รหัสหนังสือรับรอง PSU IRB-PSU-St 007 มีวิธี

ปฏิบัติที่ใช้ในการวิจัยเพื่อปกป้องความลับตามลำดับขั้นตอน คือ ผู้วิจัยแนะนำตัวเอง อธิบายวัตถุประสงค์ รวมทั้งขั้นตอน และรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขออนุญาตบันทึกเทปไว้เพื่อความถูกต้องในการบันทึกข้อมูลและให้ผู้ให้ข้อมูลลงลายมือชื่อให้ยินยอมด้วยทุกคนเป็นหลักฐาน รวมทั้งอธิบายให้ทราบว่าผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยหรือไม่ก็ได้ และถ้าหากตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยสามารถถอนจากการวิจัยได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด เมื่อผู้ให้ข้อมูลสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูล และตลอดการวิจัยผู้ให้ข้อมูลสามารถซักถามข้อมูลเกี่ยวกับการทำวิจัยครั้งนี้ได้ ในระหว่างการให้ข้อมูลนั้นผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิที่จะปกปิดข้อมูลที่ไม่ต้องการเปิดเผยได้ ในขณะที่ให้ข้อมูลนั้น หากผู้ให้ข้อมูลเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ เช่น สะเทือนใจ คับข้องใจจนไม่สามารถพูดคุยต่อไปได้ ผู้วิจัยยุติการสนทนาและอยู่เป็นเพื่อน ให้กำลังใจ โดยการพูดคุยเพื่อสร้างสถานการณ์ให้ดีขึ้น รองจนกว่าผู้ให้ข้อมูลพร้อมที่จะให้ข้อมูลต่อ ถ้าผู้ให้ข้อมูลไม่พร้อมหรือประสงค์ที่จะยุติการให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะยุติการสนทนาและสอบถามผู้ให้ข้อมูลเพื่อเลือกเวลานัดหมายในอนาคตต่อไป

ผลการวิจัย

โปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงด้านการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ รวมทั้งนำข้อมูลจากคัมภีร์อัลกุรอานซึ่งเป็นบทบัญญัติในอิสลาม ที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามจะต้องนำมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต รวมทั้งการศึกษาครั้งนี้เน้นให้เกิดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนามนุษย์

และสังคม โดยนำทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) (ทวิตักดี สิริรัตน์เรขา, ม.ป.ป.) มาบูรณาการกับรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้อิสลาม ให้ความสำคัญกับด้านมิติสัมพันธ์ ด้านร่างกาย และการเคลื่อนไหวด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านการเข้าใจตนเอง ซึ่งทั้งหมดนั้นล้วนเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องตามวิถีอิสลาม โดยผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายผล ดังนี้

กิจกรรมปฐมบทและความคุ้นเคย

กิจกรรมปฐมบทและความคุ้นเคย เป็นกิจกรรมเริ่มแรก เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม ทำให้เกิดความสนิทสนม พร้อมต่อการให้ความร่วมมือและการเรียนรู้ เข้าใจถึงกระบวนการต่างๆ ในการจัดกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการมีสัมพันธภาพที่ดี เข้าใจเจตนารมณ์ของผู้วิจัยที่มีต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน ความว่า

“และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาปและเป็นศัตรูกัน และพึงกลัวเกรงอัลลอฮฺเถิด แท้จริงอัลลอฮฺนั้นเป็นผู้ทรงรุนแรงในการลงโทษ” (อัล-มาอิดะฮฺ: 2)

ซึ่งการประกาศเจตนารมณ์ของผู้วิจัยดังกล่าว ก่อให้เกิดความสะดวกและเรียบร้อยต่อการเข้าไปจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิมสอดคล้องกับแนวคิดหลักที่ผู้วิจัยนำมาเทียบเคียงคือ ทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญานั้นให้ความสำคัญกับมิติความสัมพันธ์และมนุษยสัมพันธ์ (ทวิตักดี สิริรัตน์เรขา, ม.ป.ป.) ด้านผู้ให้ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มให้ความเห็นว่า การจัดกิจกรรมอื่นใด ควรให้ความสำคัญกับการแนะนำตัว ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจถึงวัตถุประสงค์หลักในการเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งผู้วิจัยจำเป็นที่

จะต้องแสดงเจตนารมณ์ในฐานะผู้วิจัย พร้อมทั้งเป็นการแสดงความบริสุทธิ์ใจในการพัฒนาชุมชน รวมถึงเป็นจริยธรรมสำหรับนักวิจัยที่มีความจำเป็นในการแนะนำวัตถุประสงค์กิจกรรมและแนะนำตัวเองต่อผู้ร่วมปฏิบัติภารกิจด้วยการให้ข้อมูลสนทนากลุ่มดังกล่าว ยังสอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการด้านพฤติกรรมศาสตร์ที่ปรากฏในหนังสือ เยาวชนมุสลิมกับพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม กล่าวคือ กิจกรรมการทำความรู้จักเป็นกระบวนการแรกในการสร้างเจตคติที่ดีต่อกัน โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและประสบความสำเร็จด้วยดี (เกษตรชัย และหิม, 2560) ส่วนขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ผลสรุปในกิจกรรม ดังนี้

1. การเริ่มต้นควรเริ่มจากการกล่าวทักทายผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีและอธิบายถึงวัตถุประสงค์โปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และให้มีการแนะนำตัวของผู้ร่วมกิจกรรม

2. แจกกระดาษ A4 โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเขียนถึงความคาดหวังในการเข้าร่วมกิจกรรม

3. วิเคราะห์ความคาดหวัง โดยใช้เทคนิค Mind Mapping เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจถึงความคาดหวังและเป้าหมายร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างชัดเจน

4. แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็นกลุ่มละ 5-8 คน แจกกระดาษรูปและสีน้ำมันหรือปากกาเคมี โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเขียนกฎระเบียบกติกาในการเข้าร่วมกิจกรรม และให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำเสนอเป็นรายกลุ่ม

5. ถอดบทเรียนรวบยอดจากกิจกรรม เพื่อต่อยอดและเน้นบทเรียนที่ได้รับจากกิจกรรม

กิจกรรมมาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตน

กิจกรรม ทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตน เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นว่า จะทำให้เยาวชนได้มีโอกาสพิจารณาตัวตนและทราบถึงตัวตนที่แท้จริงผ่านการจัดกิจกรรม ซึ่งการที่เยาวชนมีโอกาสเปิดเผยตัวเองมากเท่าไร ก็จะยิ่งให้เขาเรียนรู้ที่จะเข้าใจตนเอง ยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น การรู้จักตนเอง รวมไปถึงการรับรู้และรู้จักความสามารถของตัวเอง ที่สำคัญคือ ทราบถึงลักษณะอารมณ์ของเขา การรู้จักพฤติกรรมตนเอง จะนำไปสู่การควบคุมอารมณ์และการแสดงออกที่เหมาะสม จากความเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าว ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญาในด้านความสามารถในการรู้จัก ตระหนักรู้ในตนเอง สามารถเท่าทันตนเอง ควบคุมการแสดงออกอย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ และสถานการณ์ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรเผชิญหน้า เมื่อไหร่ควรหลีกเลี่ยง มองภาพตนเองตามความเป็นจริง รู้ถึงจุดอ่อน หรือข้อบกพร่องของตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็รู้ว่าตนมีจุดแข็ง (ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, ม.ป.ป.) ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการออกแบบกิจกรรมสำหรับเยาวชนมุสลิม กล่าวคือ เยาวชนมุสลิมนั้นต้องทำความเข้าใจในตนเอง รู้จักตัวเอง ซึ่งการที่จะรู้จักตนเอง รู้จักอารมณ์ของตนเอง เป็นรากฐานของการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง จากบางส่วนของทฤษฎีข้างต้นและความเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าว ยังสอดคล้องกับหนังสืออิสลามกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ของศาสตราจารย์จากสถาบันวิจัยทัศนคติแห่งจอร์แดน กล่าวตอนหนึ่งว่า การพัฒนาแนวคิดโดยการทบทวน

ความคิดเพื่อให้มนุษย์ได้รู้จักตนเอง เป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืนในอิสลามเช่นกัน (Al-Jayyousi, 2016) จากความสอดคล้องดังกล่าว มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการทบทวนตนเองในคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มุสลิมให้ความสำคัญมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต กล่าวคือ การทบทวนบทบาทของตนเอง ถือเป็นหนึ่งกระบวนการที่จำเป็นสำหรับการขัดเกลาจิตวิญญาณของปวงบ่าวผู้ศรัทธา เป็นสิ่งสำคัญในการประเมินตน เพื่อที่จะยับยั้งคั้งคองอยู่บนแนวทางอันเที่ยงตรง อัลลอฮู พระเจ้าในศาสนาอิสลามทรงกำชับให้ปวงบ่าวผู้ศรัทธา (มุสลิม) เกรงกลัวต่อการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของพระองค์ และให้ประเมินตนต่อกิจการงานที่ผ่านเลยมาก่อนที่จะไปยื่นเผชิญหน้าต่อพระองค์ ในวันที่ไม่มีการช่วยเหลือหรือให้โอกาสแก่ตัวใดๆ (วันอาคีเราะห์ หรือวันปรโลก) และสำหรับผู้ที่ประกอบคุณงามความดีเพื่อพระองค์อัลลอฮู แนนอนการงานของพวกเขาจะไม่สูญเปล่า ดังที่พระองค์ได้ทรงตรัสไว้ความว่า

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย พวกเจ้าจงยำเกรงอัลลอฮูเถิด และทุกชีวิตจงพิจารณาดูว่าอะไรบ้างที่ได้เตรียมไว้สำหรับวันพรุ่ง (วันกียามะฮฺ) และจงยำเกรงอัลลอฮูเถิด แท้จริงอัลลอฮุนั้นเป็นผู้รู้ดียิ่งต่อสิ่งที่พวกเจ้ากระทำ และพวกเจ้าอย่าได้เป็นเช่นบรรดาผู้ที่ลืมนอัลลอฮู มิฉะนั้นอัลลอฮูจะทรงทำให้พวกเขาเสื่อมตัวของพวกเขาเอง ชนเหล่านั้นพวกเขาเป็นบรรดาผู้ฝ่าฝืน” (อัล-หัจร: 18-19)

“นอกจากผู้ที่กลับเนื้อกลับตัว และผู้ที่ศรัทธา และประกอบคุณงามความดี เขาเหล่านั้นแหละอัลลอฮูจะทรงเปลี่ยนความชั่วของเขาเป็นความดีและอัลลอฮูทรงเป็นผู้ให้อภัย ผู้ทรงเมตตาเสมอ” (อัลฟุรกอน: 70)

สำหรับการทบทวนตนเอง ท่านศาสดามุฮัมหมัดยังได้ตอกย้ำผ่านวจนะของท่านให้มุสลิม

ทราบ ซึ่งมีใจความว่า

“คนฉลาดคือ ผู้ที่ทบทวนตัวเองและทำงานเตรียมไว้หลังจากความตาย ส่วนคนโง่คือ ผู้ที่ทำตามอารมณ์ใฝ่ต่ำของตนเอง และหวังต่ออัลลอฮูอย่างลมๆ แล้งๆ” (อิหม่ามอะหฺมัด)

จากความเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มนั้น ได้ให้ความเห็นถึงวิธีการดำเนินกิจกรรม“มาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตนกันเถาะ” ดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยการกล่าวทักทายผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยบทสรรเสริญพระเจ้า และอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรม “มาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตน”

2. แจกแบบประเมินเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามที่ถูกพัฒนาจากผู้วิจัยที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็น การรับรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม จำนวน 30 ข้อ โดยให้คะแนนระดับการประเมินดังนี้

ระดับการประเมิน 4 หมายถึง ปฏิบัติเป็นประจำให้ 4 คะแนน

ระดับการประเมิน 3 หมายถึง ปฏิบัติค่อนข้างบ่อยให้ 3 คะแนน

ระดับการประเมิน 2 หมายถึง ปฏิบัติเป็นบางครั้งให้ 2 คะแนน

ระดับการประเมิน 1 หมายถึง ปฏิบัตินานๆ ครั้งให้ 1 คะแนน

ระดับการประเมิน 0 หมายถึง ไม่ปฏิบัติทำเลยให้ 0 คะแนน

3. นำมาแปลผลคะแนนของแบบประเมินระดับพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมได้แบบประเมิน โดยการแปลผลโดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแปลผลคะแนน ดังนี้

มีคะแนนรวม ตั้งแต่ 0-14 คะแนน ไม่มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลาม

มีคะแนนรวม ตั้งแต่ 15-28 คะแนน มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามเล็กน้อย

มีคะแนนรวม ตั้งแต่ 29-42 คะแนน มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามปานกลาง

มีคะแนนรวม ตั้งแต่ 43-56 คะแนน มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามมาก

4. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจัดกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มตามระดับคะแนนที่ได้รับจากผลการประเมินในข้อที่ 3 หลังจากนั้นแจกใบงานประเมินสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาแบบฉบับตัวเอง โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทบทวนสาเหตุพร้อมเสนอแนวทางแก้ไขพฤติกรรม

5. หลังจากที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำเสนอสาเหตุและแนวทางให้เพื่อนในกลุ่มรับฟังโดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง (Story Telling)

6. จับประเด็นและสรุปบทเรียนที่ได้จากการนำเสนอ พร้อมอธิบายถึงคุณลักษณะพฤติกรรมที่สอดคล้องในอิสลาม ส่วนด้านการประเมินผลกิจกรรมในครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอให้ใช้แบบประเมินวัดระดับพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิม และใบงานประเมินสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาแบบฉบับตัวเองแล้วเขียนรายงานผลออกมาโดยการพรรณนาวิเคราะห์อีกด้วย

กิจกรรมอิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี

อิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่เป็นเครื่องมือในการทบทวนองค์ความรู้ และสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับพื้นฐานด้านอิสลามให้กับเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยง สำคัญประการหนึ่งให้ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยให้ข้อเสนอ คือ กิจกรรมอิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี

เป็นการส่งเสริมการรับรู้หลักการศรัทธาในอิสลาม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นสำหรับการสร้างสังคมและบรรทัดฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นสังคมมุสลิมน้อมรับคำบัญชาแห่งอัลลอฮ์ โดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ถือเอาความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จักพระเจ้า รู้จักโลก และสรรพสิ่ง เข้าใจตนเองและผู้อื่น ตระหนักในการดำรงอยู่ของชีวิตและเป้าหมายของการมีชีวิตอยู่สู่ความสำเร็จ ซึ่งอัลลอฮ์ได้ตรัสว่า

ความว่า: “คำตอบของบรรดามุอฺมินเมื่อได้รับการเชิญชวนสู่อัลลอฮ์และรอซูลด้วยการบังคับใช้กฎเกณฑ์ของอัลลอฮ์ในระหว่างพวกเขา พวกเขาจะตอบว่าแท้จริงพวกเรารับฟังและพร้อมปฏิบัติตามและพวกเขาเหล่านั้นแหละคือผู้ประสบผลสำเร็จ” (อันนุร: 51)

ซึ่งหลักการศรัทธานั้นประกอบด้วย 1) ศรัทธาในอัลลอฮ์ 2) ศรัทธาในบรรดามะลาอิกะฮ์ของพระองค์ 3) ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ของพระองค์ 4) ศรัทธาในบรรดาศาสนทูตของพระองค์ 5) ศรัทธาในวันปรโลก (วันอาคีเราะฮ์) 6) ศรัทธาในกฎกำหนดสภาวะการณ์

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า อิสลามยังต้องให้เยาวชนนั้นทราบถึงหลักการปฏิบัติในอิสลาม การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ จะไม่มีประโยชน์อันใดหากไร้การปฏิบัติ หลักประพฤติปฏิบัติของศรัทธาชนในสังคมอิสลาม อันหมายถึงหลักกฎหมายอิสลามซึ่งมีความสมบูรณ์และศักยภาพพร้อมในการตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในทุกๆ ด้าน และทุกยุคทุกสมัย อัลลอฮ์ตรัสว่า

ความว่า “ณ วันนี้ข้าได้ทำให้ศาสนาของสุเจ้าครบถ้วนสมบูรณ์ทุกประการ และข้าได้ประทานความโปรดปรานของข้าให้สุเจ้าอย่างเต็ม

เปี่ยมแล้ว พร้อมกันนี้ข้าได้ยินยอมให้อัลลอฮฺลาม เป็นศาสนาของพวกเขาเจ้าทั้งหลาย” (อัลมาอิดะฮฺ: 3)

จากความสำคัญดังกล่าว นับเป็นความโปรดปรานจากอัลลอฮฺที่ได้ประทานกฎหมายอิสลามแก่มนุษยชาติ เพื่อเป็นคู่มือการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และแนวทางการแก้ปัญหาทั้งปวง เป็นกฎหมายที่ครอบคลุมทั้งชีวิตส่วนตัวและสังคม การดำเนินชีวิตตามกฎหมายอิสลามยังช่วยกระตุ้นให้มนุษย์ได้ใช้ความคิดและพัฒนาตัวเองอยู่เสมอเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งหลักการปฏิบัติในอิสลาม 5 ประการที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อเสนอเพิ่มเติมคือ เยาวชนต้องเรียนรู้หลักการปฏิบัติในอิสลาม ประกอบด้วย 1) การปฏิญาณตน “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ และมีมุฮัมมัดเป็นรอสูลของอัลลอฮฺ” 2) การละหมาด 3) การจ่ายซะกาต 4) การถือศีลอดเดือนรอมฎอน 5) การประกอบพิธีฮัจญ์ สำหรับข้อเสนอในการดำเนินการกิจกรรมนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อเสนอขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรม ดังนี้

1. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเขียนแบบวัดความรู้มิติแห่งอิสลามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมของแบบวัด โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอิสลามศึกษา จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบโดยการสังเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับขอบเขตในการศึกษา และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้เพื่อนำมาประเมินความรู้พื้นฐานด้านอิสลามศึกษาของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

2. หลังจากที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ดำเนินการเขียนแบบวัดความรู้มิติแห่งอิสลามข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเปิดวิดีโอเกี่ยวกับการแนะนำหลักพื้นฐานในอิสลาม

3. ดำเนินการสรุปบทเรียน โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดมสมองเขียนถึงข้อมูลที่ได้รับจากวิดีโอ

4. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งกลุ่มสร้างละครเวทีเกี่ยวกับอิสลามโดยให้ความสำคัญกับการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับหลักศรัทธา และหลักปฏิบัติในอิสลาม

5. ผู้ร่วมโครงการนำเสนอบทบาทสมมุติผ่านการแสดง กลุ่มละ 10 นาที

6. ดำเนินการถอดบทเรียนโดยเน้นสาระการเรียนรู้ด้านอิสลามศึกษา โดยมีวิธีวัดผลและประเมินผลกิจกรรมจากแบบวัดความรู้มิติแห่งอิสลาม สังเกตจากการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นการอภิปรายร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และสังเกตจากการนำเสนอบทบาทสมมุติผ่านการแสดงละคร

กิจกรรมส่งเสริมการละหมาด: เสาหลักของมุสลิม

กิจกรรมส่งเสริมการละหมาด: เสาหลักของมุสลิม เป็นอีกหนึ่งข้อเสนอของผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวคือ กิจกรรมที่นำเรื่องของการละหมาดซึ่งเป็นหลักสำคัญของมุสลิมจะต้องปฏิบัติ เป็นการแสดงความเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ แสดงให้เห็นถึงการรู้คุณพระองค์ ระลึกถึงพระองค์ เป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ขอพรให้อยู่ในหนทางอันเที่ยงธรรมของพระองค์ เป็นการชำระล้างจิตใจให้ผ่องแผ้วและห้ามปรามตนเองจากความชั่ว รวมทั้งเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจถึงความสำคัญของการละหมาด การละหมาดที่ถูกต้อง และตระหนักถึงความสำคัญของการละหมาด

ซึ่งการละหมาดเป็นหน้าที่ที่จำเป็น (ฟัรฎู) เป็นหน้าที่ที่บังคับสำหรับมุสลิมทุกคน การกล่าวปฏิญาณตน 2 ประโยค ความว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ และมีมุฮัมมัดเป็นรอสูลของอัลลอฮฺ” แสดงถึงความเป็นมุสลิม แต่การละหมาดเป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างมุสลิมกับผู้ไม่ใช่มุสลิม ผู้ที่ไม่ละหมาดนั้น ในอิสลาม

ถือว่าเท่ากับเป็นผู้ทำลายศาสนาเพราะเมื่อไม่ละหมาด ซึ่งการละหมาดนั้นเป็นสิ่งที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามนั้นจะต้องกระทำ แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสำหรับขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อเสนอ ดังนี้

1. กล่าวทักทายผู้เข้าร่วมกิจกรรมและอธิบายถึงวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม “ส่งเสริมการละหมาดเสาหลักของมุสลิม”

2. แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็นกลุ่มละ 5-8 คน แจกกระดาษขลุ่ยและสีน้ำมันหรือปากกาเคมี โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดมสมองถึงปัญหาที่ส่งผลต่อการไม่ปฏิบัติตามการละหมาดของกลุ่มเยาวชน และให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำเสนอเป็นรายกลุ่ม

3. เปิดเวทีอภิปรายการละหมาด 5 นาทีเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรับทราบถึงการปฏิบัติละหมาดที่ถูกต้อง

4. ให้ผู้ร่วมกิจกรรมเลือกบุคคลต้นแบบในกลุ่มและแสดงบทบาทสมมุติวิธีการละหมาดให้เพื่อนในกลุ่ม

5. นำเสนอความสำคัญของการละหมาดในอิสลาม โดยเชิญวิทยากรบรรยาย

6. ดำเนินการประเมินผลกิจกรรมโดยวิธีการสังเกตจากการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น การอภิปราย ระดมสมอง และสังเกตจากการแสดงบทบาทสมมุติของผู้เข้าร่วมกิจกรรม แล้วนำมาอภิปรายผลอีกครั้ง

กิจกรรมเรียนรู้กิจวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด

กิจกรรมเรียนรู้กิจวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมการเรียนรู้จริยธรรมในศาสนาอิสลาม ที่ถือเป็นแบบฉบับหรือแบบอย่างอันดีงามที่ท่านศาสดามุฮัมมัด นำมาสั่งสอน

ไว้ ไม่ว่าจะด้วยคำพูด ด้วยการปฏิบัติ เป็นไปตามบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้เพื่อให้มนุษย์ผู้ศรัทธาในพระองค์ ได้ปฏิบัติตามแบบฉบับท่านศาสดามุฮัมมัด ว่า

“ความว่า “และแท้จริงนี่คือทางของข้าอันเที่ยงตรง พวกเจ้าจงปฏิบัติตามมันเถิด และอย่าปฏิบัติตามหลายๆ ทาง เพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไปจากทางของพระองค์ นั้นแหละที่พระองค์ได้สั่งเสียมันไว้แก่พวกเจ้า เพื่อพวกเจ้าจะได้ยำเกรง” (อัลอันอาม: 153)

ผู้นับถือศาสนาอิสลามทุกคนจะต้องปฏิบัติตามคำสอนและแนวทางที่ท่านนบีมุฮัมมัด ได้ปฏิบัติไว้ในฐานะที่ยอมรับและปฏิบัติตามว่า “มุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์” ความว่า “ฉันขอปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจาก “อัลลอฮ์” และฉันขอปฏิญาณว่า “มุฮัมมัด” เป็นร่อซูลของอัลลอฮ์” ในฐานะที่อิสลามเป็นวิถีชีวิตหรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษยชาติ โดยมีท่านนบีมุฮัมมัด เป็นแบบอย่าง ดังปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานว่า

“โดยแน่นอนยิ่งในตัวของร่อซูลุลลอฮ์ (มุฮัมมัด) ได้มีแบบอย่างอันดีงาม (ทั้งโอวาทและจริยธรรม) สำหรับสุเจ้า”

และท่านนบีมุฮัมมัด กล่าวไว้ว่า “ฉันถูกส่งมาเพื่อให้เกิดจริยธรรมที่ดีงามสมบูรณ์ขึ้น” (รายงานโดยอะหฺมัด)

ในขณะที่นักวิชาการตะวันตก เอช จี เวลส์ นักเขียนชาวอังกฤษ ได้กล่าวถึงอิสลามว่า “คำสอนของอิสลามก่อให้เกิดประเพณีที่ยิ่งใหญ่ ด้านความยุติธรรม ความประพฤติ และความใจกว้าง นี่คือการสั่งสอนแก่มวลมนุษย์ที่เป็นคำสั่งสูงสุด และปฏิบัติได้ในชีวิตจริง อิสลามลบล้างการกดขี่และความอยุติธรรมในสังคม และแทนที่ด้วยความอ่อนโยน ความสุภาพและภราดรภาพ” นอกจากนี้

นั้น มหาตมะคานธี ผู้นำและนักการเมืองที่มีชื่อเสียงชาวอินเดียได้เขียนในหนังสือเรื่อง Young India ว่า “หากจะมีศาสนาใดมีโอกาสได้ปกครองเหนืออังกฤษและยุโรปในร้อยปีข้างหน้าละก็ คือ อิสลาม” ดำเนินไมเคิล เอช. ฮาร์ท. ชาวอเมริกันที่จัดอันดับมนุษย์ทรงอิทธิพล 100 คนแรกในประวัติศาสตร์ยังได้กล่าวถึงศาสดามุฮัมมัด ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นับถือศาสนาอิสลามกล่าวว่า “การที่ผมเลือกมุฮัมมัดเป็นบุคคลผู้ทรงอิทธิพลที่สุดในโลก อาจทำให้บางคนประหลาดใจหรือตั้งคำถาม แต่เขาคือบุรุษเพียงคนเดียวในประวัติศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จสูงสุดทั้งทางโลกและทางศาสนา” (Bloggang, 2560)

จากคำกล่าวในคัมภีร์อัลกรุอ่าน คำกล่าวของท่านศาสดามุฮัมมัด และนักวิชาการตะวันตกข้างต้นชี้ให้เห็นว่า มุฮัมมัดคือแบบอย่างที่ดีที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามสามารถนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีได้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยให้ข้อมูลว่า

“เยาวชนมุสลิมที่เชื่อในอัลลอฮ์และมุฮัมมัด เขาจะต้องปฏิบัติตัวตามแบบฉบับของท่านศาสดาที่ผ่านมาได้เห็นถึงความสำเร็จของเยาวชนที่เป็นแบบอย่าง ขยันละหมาด ช่วยเหลือผู้คนหรือพูดสุภาพ ล้วนแล้วแต่มาจากการเรียนรู้เกี่ยวกับสุนนะห์ของท่าน แต่อันด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อิสลาม หรือเรื่องราวเกี่ยวกับจริยธรรมอิสลามนั้นมีความยิ่งใหญ่ กว้างมหาศาลมากๆ ผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับอิสลามต้องตระหนักคือ จะมีวิธีการใดในการจัดความรู้ให้เยาวชนเข้าใจได้ง่ายที่สุดการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมหรือแบบฉบับของท่านศาสดาจึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุด”

ดังนั้น ในการดำเนินชีวิตของมุสลิมจึงจำเป็นต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับจริยธรรมของอิสลามที่ได้รับการรับรองจากอัลลอฮ์ อาทิเช่น การทักทาย การกิน การดื่ม น้ำ การพูด การนั่ง

การเดิน การหวา การจาม การปัสสาวะ อุจจาระ หัวเราะ การอาบน้ำ ความโกรธและหยิ่งยโส การกล่าวร้ายคำหยาบ การเอื้อเฟื้อ เมตตา เป็นต้น ทั้งนี้การส่งเสริมความรู้อย่างเป็นระเบียบที่จะต้องออกแบบให้เหมาะสมมากที่สุด ด้าน Al-Jayyousi, (2016) ได้เขียนวิธีการพัฒนาการเรียนรู้อิสลามตอนหนึ่งในหนังสือ อิสลามกับการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “การได้นำแบบอย่างที่ดีจากท่านศาสดามุฮัมมัดมาใช้ในการเป็นต้นแบบการเรียนรู้ให้กับผู้คนจะเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าในอิสลามมากที่สุด” จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลักได้เสนอขั้นตอนการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. เริ่มต้นจากการทักทายผู้เข้าร่วมกิจกรรมอธิบายถึงวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม “กิจวัตรตามแบบสุนนะห์ของท่านศาสดาว่ามีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง
 2. ผู้แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็นกลุ่มละ 5-8 คน แจกกระดาษขรุขระและสีน้ำมันหรือปากกาเคมี โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดมสมองถึงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวเองและนำเสนอกลุ่มละ 2 นาที หลังจากนั้นผู้วิจัยสรุปบทเรียนด้วยเทคนิค Mind Mapping
 3. แจกแบบวัดระดับการปฏิบัติกิจวัตรตามแบบสุนนะห์ของท่านศาสดาเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อค้นหาต้นแบบในกลุ่ม
 4. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเลือกบุคคลต้นแบบในกลุ่มจากคะแนนรวมสะสมสูงสุด และให้อธิบายถึงวิธีการปฏิบัติในแต่ละวันเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น
 5. นำเสนอความสำคัญของจริยธรรมที่ดีต่อการเป็นมุสลิม
- กิจกรรมครั้งนี้ใช้แบบวัดระดับการปฏิบัติกิจวัตรตามแบบสุนนะห์ของท่านศาสดา และสังเกตจากการแสดงบทบาทสมมุติของผู้เข้าร่วม

กิจกรรม เป็นวิธีในการวัดและประเมินผลกิจกรรม ทั้งนี้คาดหวังว่ากิจกรรมจะช่วยให้เยาวชนเรียนรู้ การปฏิบัติจริยธรรมตามแบบฉบับท่านศาสดา และทราบถึงรายละเอียดตัวอย่างจริยธรรมที่พึงประสงค์ของท่านศาสดา

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมปฐมบทและความคุ้นเคย เป็นกิจกรรมแรกเริ่มเพื่อทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์กิจกรรมและสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้จัดและผู้เข้าร่วมกิจกรรม 2) กิจกรรมมาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตนกันเถอะ เป็นกิจกรรมการทบทวนพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลาม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสทบทวนตัวเอง 3) กิจกรรมอิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี ซึ่งเป็นกิจกรรมการเพิ่มพูนความรู้ด้านอิสลามศึกษาเบื้องต้น เช่น หลักศรัทธา หลักปฏิบัติ 4) กิจกรรมส่งเสริมการละหมาดเสาหลักของมุสลิม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสปฏิบัติละหมาดที่ถูกต้องตามหลักการอิสลามพร้อมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของการละหมาด 5) กิจกรรมเรียนรู้กิจวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้จากกิจวัตรประจำวันของบุคคลต้นแบบบุคคลที่ประเสริฐที่สุดในอิสลามทั้งการพูดและการปฏิบัติ จากโปรแกรมกิจกรรมดังกล่าวเน้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับการส่งเสริมการนำทฤษฎีปฏิบัติ มาบูรณาการกับกระบวนการเรียนรู้ ประการแรกคือ ให้ใช้ปัญญาด้านศาสนาอิสลาม คือ การนำบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอานที่ผู้นับถือ

ศาสนาอิสลามควรได้รับการเรียนรู้เข้ามาประยุกต์ใช้ในการขัดเกลาจิตใจและเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ ประการที่สอง คือ ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับปัญญาที่มีอยู่หลายด้าน ประการสุดท้ายคือ ในการประเมินการเรียนรู้ มีการวัดจากเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถครอบคลุมปัญญาโดยเฉพาะการนำเทคนิคการสังเกตจากพฤติกรรม การพูดคุย การเล่าความรู้สึกและการเขียนสรุปบทเรียนด้วยเทคนิค Mind Mapping มาเป็นวิธีในการประเมินการเรียนรู้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

โปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ข้างต้น จึงเป็นโปรแกรมที่เป็นรูปธรรม มีขั้นตอนการจัดกิจกรรม สามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีวิถีการดำรงชีวิต ความเชื่อ และเอกลักษณ์เฉพาะ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนมีโอกาสปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามวิถีอิสลามดำรงตนบนพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรมเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการนำโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้รับการศึกษาครั้งนี้ ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายพร้อมรายงานผลการปฏิบัติการตามหลักวิชาการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกษตรชัย และหีม. (2560). *เยาวชนมุสลิมกับพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม*. พิมพ์ลักษณ์ สงขลา: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (ม.ป.ป.). *ทฤษฎีพหุปัญญา. บทความออนไลน์*. วันที่ค้นหา 2 ธันวาคม 2560, เข้าถึงได้ที่ https://www.babybestbuy.in.th/shop/theory_of_multiple_intelligences.
- มนทกานต์ รอดคล้าย. (ม.ป.ป.). *การพัฒนาเด็กและครอบครัวในศตวรรษที่ 21 (Child and Family Development in the 21st Century)*. วันที่ค้นหาข้อมูล 19 เมษายน 2558, เข้าถึงข้อมูลได้จาก <http://taamkru.com/th/%E0%B8%81%E0>
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2555). *เต็มสิบ 10 ปี ที่เคพาร์ค: 1 ทศวรรษการอ่านของสังคมไทย*. สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2562). *Global Change*. กรุงเทพฯ: บั๊คสเคป
- สุมาวดี พวงจันทร์. (2559). ยุทธศาสตร์การจัดการอาชีวศึกษาของเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในทศวรรษหน้า. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*. ปีที่ 27 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2559.
- อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง. (2558). Transform Thailand การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทย. *วารสารรูสมิแล (RUSAMELAE JOURNAL)*, 36(3): 92-99.
- Al-Jayyousi. (2016). *Islam and Sustainable Development: New Worldviews (Transformation and Innovation)*. Routledge. USA.
- Bloggang. (2560). *รวมคำพูดของนักวิชาการตะวันตก*. วันที่ค้นหา 25 ธันวาคม 2560, เข้าถึงได้ที่ <https://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=fowleres&month=09-2007&date=29&group=3&gblog=3>
- South deep outlook. (2560). *เยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2560 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/>.